

Андрій Кокотюха

**Втікач
із Бригідок**

Харків
«ФОЛІО»
2017

**Львів, жовтень 1916 року,
«Приют для хворих і виздоровців УСС»,
вулиця Петра Скарги¹**

«Я зроблю це, і вже ніхто мене не зупинить...»

Написавши речення, Захар відкинувся на вигнуту спинку рипучого віденського стільця. З такої відстані, ще й при тьмяному світлі гасової лампи, він уже не міг читати. Хоча вважався в полку одним із кращих, якщо не кращим стрільцем. Після бою при Стрипі², коли сотня закріпилася на здобутих позиціях, а в донесеннях командири навипередки рапортували — росіян зупинено, про Ладного ходили спершу чутки, потім — легенди. Січовик не спростовував нічого, хай говорять що хочуть. Чим фантастичнішими будуть історії, тим швидше їх дізнаються у Львові.

Це потішить Оксану: чоловік — герой.

Оксана.

Викинути її з голови Захарові не вдавалося, що б не робив. Навіть пити почав тут, у притулку, хоч пиятики не віталися. Та героя не чіпали скільки могли. Його сум-

ну історію тут знали всі, включаючи пані Косакевичеву³, тому обмежувалися виховними розмовами, і то ними не набридали. Згодом, коли заливатися до нестями набридало самому, Ладний дізнався — управителька наказала не звертати на нього уваги. Пояснивши свою тактику: «Хлоп дорослий. На війні знав, що має робити. Напевне, й тепер робить що має. Дайте час, оклигає, усе минеться».

Наче у воду гляділа, хоч не до кінця вгадала.

Захар оклигав, привів себе в порядок й знову виглядав, мов намальований. Проте нічого не минулося. Спробував інший спосіб — порадили колеги, які пережили те саме. Але повії теж не послабили біль. Навпаки, після полегшень накочувала огида. Вояк, котрий годував вошей в окопах та вибирався з бою по розірваних снарядами частинах тіл бойових побратимів, не міг пояснити собі її природи.

Коли знудило вперше, просто на несвіже, просякнуте чужими секретами простирадлю, чорнява, з маленькими грудями дівуля сахнулася. Потім — істерично зареготала, вирішивши: черговий п'яний. Без кількох таких полюбовників не минає робочого тижня, ото б натовкти їх у власну гидоту писками, мов цуценят... Дівка не стрималася, вилила на нього весь накопичений гнів. Ладний незграбно вдягнувся, кинув, не дивлячись на сильно намальоване лице, гроші на стіл, швидко пішов геть, ледь стримавшись, аби не залити ганьбу й сором у найближчому барі.

Але пережитий тоді сором не прогнав болю.

«Я тримався довго. Хотів відтягнути це рішення, думав — усе минеться. Пробачте, побратими, ваш герой виявився слабким. Бо витерпіти можу все, окрім зради. Є лише один спосіб позбавити себе болю — постріл».

Написавши махом ще кілька речень, Захар зупинився, аби перечитати. Виклад думок на папері давався йому не-

легко, краще вголос сказати. Проте за час, що минув, Ладний переконався: навіть палкі й щирі слова нічого не означають. Здавалося, замерзають на крижинки під холодним поглядом тієї, заради якої хотів лишитися живим у військовому пеклі, під кулями, гранатами й снарядами.

Вставши з-за хисткого столу, Захар підійшов до вікна, закурив. Вид із його маленької кімнатки відповідав настрою: сіра глуха стіна. Чим далі у вересень, тим коротшими ставали дні, тож по шостій уже повільно насувалися сутінки. Нині зранку бризнув рідкий дощик, потім місто огорнула мряка, по обіді Львів став імливим.

На людях Ладний тримався так, ніби тут, у стрілецькому притулку, нарешті знайшов спокій. Насправді самотність обтяжувала. Раніше, весною, розраду знаходив у візитах до доктора Франка⁴. Власне, з газетярами Захара познайомив сам Іван Якович, ще й за незвичних для стрільця обставин: охоплений тугою, не знаючи, чим себе зайняти, Ладний почав писати вірші.

Раніше не відчував такого потягу, бо захоплювався природничими науками, до війни вивчав хімію і записався в легіон⁵, залишивши навчання. Деякі його студентські товариші багато читали й самі бавилися римуванням рядків, Захар навіть кепкував із них, щоправда — по-доброму, швидше від нерозуміння. Будучи від народження раціональним, не розумів сенсу поетичних вправ. Хоча коли в його житті з'явилася Оксана, вирішив привернути її увагу в такий самий спосіб, як це робили однокашники: присвятити вірша. Хай недолугого, нековирного, простого й примітивного. Знав — дівчатам це чомусь подобається.

Аби не морочитися, запросив на пиво старшого приятеля, інженера Олеся Косацького, котрий ще тоді хвалився: його поезії читав сам Франко й навіть рекомендував кілька з них до публікації. Косацький погодився

написати простенького любовного віршика, якого Ладний прочитає в потрібний момент Оксані як свого. Ще сказав дивно: «Та ти, друже, в нас просто Сірано⁶!» Тоді Захар не потрудився дізнатися, що малося на увазі. Відмахнувся: «Та називай, як хочеш, тільки напиши гарно», — й замовив обом ще пива.

Вийшло трохи не так, як планував, але пішло на краще. «Свою» поезію Ладний вчив напам'ять цілу ніч, ворочаючись на ліжку, повторив перед побаченням, приніс Оксані квіти, а коли вона торкнулася губами його щоки на знак вдячності — забув усе й відразу. Коли наважився — переплутав усі слова, починав кілька разів із початку, чим неабияк розвеселив дівчину: «Оце так поет! Власного вірша не згадає!» Плюнув, признався. Це потішило Оксану ще більше, й вона знову згадала про Сірано, спонукавши Захара тим самим нарешті прочитати комедію Ростана. Потім вона вперше дозволила поцілувати себе в губи, невміло, але міцно, а трохи згодом попросила якось при нагоді познайомити з автором.

Тепер Захар Ладний збирався вбити Олесья Косацького.

«Переді мною досі стоїть брудне, перекошене лице нашого вістуна Зенека. Не можу згадати його прізвища й до цього часу гнав від себе думку: так, я вбивця, я забрав життя у свого ровесника. Зенек лежав у дні окопу, на спині, його руки судомно пхали назад вивалені з живота кишки. Так, ніби він міг притримати рану за краї, мов розпанахану свитку, а потім встати й піти далі від пекла. Я гукав санітарів, але мене не чули — я сам себе не чув посеред вибухів, довкола здіймалися фонтани землі й будь-якої миті снаряд міг накрити шанець, у якому ми лишилися двоє живих. Потім я хотів витягнути Зенека, перед тим спробував допомогти, засунути тельбухи назад своїми руками. Але вістун раптом зупинив мене, міцно схопив за кисть

правиці, чітко промовив: ні, добий. Коли завагався, Зенек вичавив із себе: Христа ради, болить. Я відступив і стрільнув упритул, навівши цівку на голову — бо завжди цілив туди москалям, так напевне. Тоді я позбавив Зенека болю, який бачив та відчував. Залишив тіло, вибрався з окопу, побіг, а позаду його накрило снарядом, не лишивши від тіла нічого. Почекай я трохи — такою була б і моя доля. Тепер розумію — від болю може позбавити постріл упритул. Жорстоко, та правдиво».

Це Ладний написав, повернувшись за стіл, але не сідуючи — нахилився й водив пером швидко, немов боячись втратити думку. Завершивши абзац, випростався й перевів подих. Так, у нього виходить, він має ще й такий талант.

Заримовані весною рядки Захар наважився показати докторові Франку. Той прийняв поблажливо, похвалив за щирість, завважив — то є головне для всякого, хто хоче писати. Більше нічого не сказав, порадив не зупинятися, а там уже час покаже, чи потрібна стрільцеві поезія. Ладний подякував і вже хотів іти, аби не набридати хворому, коли в двері його кімнатки постукали. Отримавши дозвіл, зайшли троє, Франко попросив його лишитися й представив: «Рекомендую, панове. Той самий Захар Ладний». Почувши у відповідь — та знаємо нашого героя, посміхнувся: «Не все. Тут перед вами народжується ще один стрілецький поет. Війна розбудила музу, хіба ні, Осипе?»

Так Захар познайомився ближче з підхорунжим Назаруком⁷, чії публікації були популярними серед легіонерів, й іншими з Пресової квартири⁸. Згодом газетярі, не лише звідти, почали вчащати до Ладного, а Назарук затявся написати про нього не лише нарис для «Шляхів»⁹, а й зробити героєм художнього твору. Після похорону доктора Франка стрільця якийсь час не займали. Коли січовиків почали тіснити на Лисоні¹⁰ й дістатися на пе-